

וארא (298)

שלילת הבחירה מפרעה

וְאֵנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה וְהִרְפִּיתִי אֶת אֲתָתִי וְאֵת מוֹפְתֵי
בְּאָרְץ מִצְרָיִם (ג.י)

יש להקשות. מדוע הקשה ה' את לב פרעה ושלל ממנו את האפשרות לשוב בתשובה, הרי העולם הזה הוא עולם של הבחירה, וכל אחד יכול לבחור בדרך שהוא בוחר לעצמו? הרמב"ם (פ"ו ה"ג מהלכות תשובה) כותב שלפעמים הקב"ה נועל דלתי התשובה, כגון בני אדם שחטאו ברצונם והרבו לפשוע, עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא, וכן פרעה לפני שחטא מעצמו תחילה, והרע לישראל ניתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרע ממנו ע"ש, ואולי זה כונת בעל הטורים שכתב על הפסוק זה "עם עקש תתפתל" "עקש" בגימטריא "מלך מצרים" [470]. רש"י כותב, גלוי וידוע לפני הקב"ה שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם לשוב, טוב לו שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותיו ויכירו את גבורותיו, וביארו ה"שפתי חכמים", והמביט (בספרו בית אלוקים), הגויים אפילו שמתחרטים ממעשיהם, אין עושים זאת בלב שלם לשוב, אלא לפי שעה כדי שלא יבוא עליהם העונש, ואין תשובתם נחשבת כלום. נמצא לפי ביאור זה לא היתה הכבשה מיוחדת על פרעה, אלא הקב"ה ידע שפרעה לבסוף יקשה לבו אפילו שישוב בתשובה יחזור בו, ממילא נתן לו ללכת בדרך זה כדי להרבות אותותיו ומופתיו. ספר "אוצרות התורה"

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פֶּגַד לֵב פְּרַעֲה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם (ד.י)
מה היא אותה "כבודות" המיוחסת כאן אל הלב, מפרש האלשיך הקדוש: אמרו חז"ל, כי הצדיקים לבם ברשותם, שולטים הם על לבם מקור הרצונות. ברם, רשעים ברשות לבם, שכן הם נשלטים ע"י רצונותיהם ותשוקתם. זהו שאמר הקב"ה למשה רבינו: "כבוד לב פרעה", על עצמו, והרי הוא ברשות לבו ומסור בידו, ומשום כך "מאן לשלח את העם"

רב רובין זצ"ל בספרו "טללי אורות"

וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטָמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצְּפָרְדָּעִים עַל
אָרְץ מִצְרָיִם (ה.א)

קשה דמה לנו אם העלום על ארץ מצרים או על ארץ אחרת. ונראה דהנה איתא בילקוט דכמה שנים היה ויכוח בין מלך מצרים ובין מלך כוש באיזה מקום נגמר גבול שביניהם, וע"י מכת הצפרדע נראתה הגבול, דעד המקום שהיה גבול מצרים באו הצפרדעים ולא פסיעה אחת הלאה. וכשראו מכשפי מצרים את הדבר הזה, ניסו לעשות ע"י כישוף שהצפרדעים יתפשטו למרחוק

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרָיִם
מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי (ו.ה)

המילה "וְגַם" (בתוספת ו), מרמזת לנו שבגלל התעוררות של משה שיצא לראות בסבל בני עמו, שמע הקב"ה את זעקתם וקם להצילם. ללמדנו, כשיהודי שם לבו לשמוע צעקתם רעהו, ועומד לימינו לסייע לו ככל יכולתו, גם צעקת המסייע תישמע לפניו יתברך. משל לשני אחים, האחד עלה לגדולה ונתעשר, ואילו השני נשאר עני מרוד. ויהי היום ובנותיו של האח העני הגיעו לפרקן, ולרש אין כל. העני לבקש את עזרת אחיו העשיר, אך האח העשיר התנהג כאילו אינו מכירו, ולא הסכים לעזור לו. כעבור זמן הלך האח העשיר לבקר את אביו הזקן, ולהפתעתו שאלו האב "מי אתה? איני מכירך. החל העשיר לחשוש לשפיותו של אביו. ואז ענה האב ואמר לו: אם אתה אינך מכיר את בני, מדוע תתפלא שאינו מכיר אותך? איני אביו של בני, ואני הוא ששלחתיו אליך, ואתה התנהגת כלפיו כאילו אינך מכירו, וממילא גם אותי כנראה אין אתה מכיר. כשיהודי גומל חסד ומיטיב עם רעהו, אף ה' יתברך, אביהם של ישראל שמח להכיר בו כבנו. ואם להיפך ח"ו, גם ה' יתברך לא שמח להכיר את מי שלא מכיר את בניו.

נספר "ילקוט מאיש לרעהו"

וְאֵיךְ יִשְׁמַעֲנִי פְּרַעֲה וְאֵנִי עַרְל שְׁפָתַיִם (ו.יב)

טענת משה רבינו טעונה ביאור, וכי יעלה על הדעת שפרעה ישמע למשה לשחרר את עבדיו רק בגלל צחות לשונו? הרי ברור הדבר שאם פרעה יענה לבקשה יהיה זה רק בגלל ציווי ה' ויראתו ממנו, ואם כן מה מעלה ומה מוריד אם משה רבינו הוא ערל שפתיים? יש לומר: טענת משה רבינו היתה שפרעה יסרב להאמין שהוא אכן שליח ה', כי הרי אין זה מכובד לבחור שליח כבוד פה. ואם רצון ה' בכל זאת למנותו כשליח מסיבה כלשהי הלא ביד ה' לרפא את לשונו. ואם ה' לא ריפאו מכבודת פיו, אם כן תהיה סיבה לפרעה לדחות את דבריו, ולכו טען משה: "וְאֵיךְ יִשְׁמַעֲנִי פְּרַעֲה וְאֵנִי עַרְל שְׁפָתַיִם" רב רובין זצ"ל בספרו "שנים מקרא"

וַתֵּלֶד לוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת מֹשֶׁה (ו.כ)

התורה מספרת כאן במתכוין כי משה ואהרן נולדו ככל בשר ודם להורים רגילים, בכל זאת נעשו לגדולי הנביאים והמנהיגים של עמו, הודות לפעולתיהם ומעשיהם אשר בחרו לעצמם, ולא שירדו לעולם כמלאכי מרום. מכאן עלינו ללמוד, כי כל אדם ואדם מסוגל ע"י עבודתו ובחירתו להגיע למדרגות העליונות ביותר, ואפילו להיות בבחינת משה. "מענינה של תורה"

בפנים גבול כוש, למען יגדל על ידי זה גבול מצרים. וז"ש "וַיַּעֲלוּ אֶת הַצְּפָרְדָּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם", כלומר זהו קמ"ל הכתוב שמאת ה' היתה זאת שיעלו "הצפרדים שלהם", רק על ארץ מצרים, וממילא, לא הפסיד מלך כוש כלום ע"י מכת הצפרדע וגם המצרים לא הרויחו מאומה באמצעות המכה. *ספר "מקח טוב"*

וַיִּחְזַק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁמַע אֶלְהֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' (ח. טו)
הנה בפסוק מצאנו רק "וַיִּחְזַק לֵב פְּרָעָה", ותו לא, ומיד בפסוק הבא עוברת התורה לספר על מכת ערוב, ולא מצאנו בתורה מפורש מתי סרו הכינים מעל מצרים, ולמה? ביאור נפלא על כך מובא בספר "לב שלום", וכה הם דבריו: ואפשר, דמפני שפרעה לא ביקש שיסורו ממנו הכינים, לכן באמת לא סרו הכינים מדור מצרים משעבדי ישראל. ובאמת מצינו בתהלים (קה) "אמר יבוא ערוב כינים בכל גבולם", וכתבו המפרשים שהכוונה היא שהכינים נשארו במצרים, וגם הן נכללו בערוב. ולמה באמת נשארו הכינים? אומר רב שלום שברון זצ"ל: ואם לא ביקש פרעה על הסרת מכת הכינים, ממילא הן נשארו לכל אותו הדור. וכן במכת שחין לא כתוב שביקש פרעה שתסור ממנו, ואפשר שגם השחין לא סר בכל דור מצרים, שהרי כתוב (דברים כח. כז): "יככה ה' בשחין מצרים אשר לא תוכל להירפא", ומשמע שלא נרפאו המצרים מהשחין וכל זה מפני שלא ביקשו. במפרשים כתוב שזו הסיבה שמשה רבינו נשאר כבד פה משום שלא התפלל על זה.

ספר "להתעורר באהבתך"

צירוף של דין ורחמים במכת ברד

וְאִתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעָתִי כִּי טָרַם תִּירָאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים (ט. ט)
בפרשת "בראשית", מתחילת הפרשה ועד "שני", "אשר ברא אלוקים לעשות", מוזכר רק שם אלוקים, שם הוי"ה אינו מוזכר כלל! מ"שני" עד סוף פרק ג' "לשמור את דרך עץ חיים", מוזכרים תמיד שני השמות: ה' אלוקים. מתחילת פרק ד' "והאדם ידע את חוה אשתו" ועד מכת ברד שבפרשתנו תמיד רק שם אחד: או שם הוי"ה או שם אלוקים, אבל צרוף השמות "ה' אלוקים" לא נמצא. [ואם תאמר: והלא כברית בין הבתרים נאמר "ה' אלוקים במה אדע כי אירשנה"? שם זהו רק הקרי אבל הכתיב אינו כן]. הפעם הראשונה שמופיע בכתוב הצרוף "ה' אלוקים" הוא בפרשתנו, פרשת "וארא", במכת ברד: "וְאִתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעָתִי כִּי טָרַם תִּירָאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים", המהרשד"ם אומר על כך דבר מעניין: כל המכות היו בבחינת דין. מכת ברד היה שילוב של דין וחסד יחד, שהרי בד בבד עם זאת שהברד הורס והחריב את הכל, כתוב: "וְהַחֶשֶׁתְּ וְהַפְּסַמְתְּ לֹא נָפוּ" (ט. לב). הרי שבתוך הדין היו גם רחמים. לכן במכת הברד מופיע צרוף שני השמות: "ה' אלוקים", שם הוי"ה שהוא שם של רחמים, ושם אלוקים הוא שם של דין

ספר "יחי ראובן"

הלכה: המתנת המברך על עניית אמן
יש אומרים שבברכת הנהנין שקודם האכילה לא יבצע (כשמברך על שלם), וכן לא יטעום עד שתכלה אמן מפי רוב העונים. שכל שלא כלתה האמן לא כלתה ברכתו. ויש אומרים שכל זה רק אם בא להוציא את השומעים ידי חובה בברכתו, כגון: ברכת המוציא בשבת ויו"ט, קידוש והבדלה, אבל בסתם ברכה רשאי לטעום אף קודם שכלתה עניית האמן.

ספר 'נוטרי אמן'

פתגם: להקשיב לחכמה אונן, תטה לבך לתבונה.

משלי

חקירה: טמא פטור מן הראייה

פטור ממצות הראייה, או שאינו יכול לקיים אותה (משנת יעבץ או"ח מב: אינו יכול לקיים)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: עבודת ממון

הצדיק מסטרליסק אמר פעם כלפי אותם עשירים, השטופים בתאוות הממון עד כדי סגידה לממונם: הכתוב אומר: "הצילני מדמים אלוקים", כלומר: הצילני שלא אהיה כאותם שהדמים (ממון) הוא כאלוקים בעיניהם.

ספר "חד וחלק" חלק ג' (דף קד)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, הדסה אסתר בת רחל בחלא קטי, אברהם בן רבקה, מאיר בן גבי זווריה, אליהו בן תמר, ראובן בן איזא, סשא בנימין בין קארין מרים, פליקס סעידו בן אטו מסעודה, ויקטוריה שושנה בת ג'וים חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, אלחנן בן חנה אנושקה, רבקה בת ליוה, רישאר שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יעל רייזל בת מרטיין היימה שמחה. זיווג הגון: לאלודי רחל מלכה בת חשמה, ולציפורה לידיה בת רבקה, ליוסף גבריאל בן רבקה, למרים בת רבקה. הצלחה לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה זרע של קיימא ללבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן ג'יזל לאוני. לעילוי נשמת: אליהו בן זהרה, ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה. מוריס משה בן מרי מרים. משה בן מזל פורטונה. שמחה בת קמיר. מיכאל צ'רלי בן ג'ולייט אסתר. אמיל חיים בן עזו עזיזה, לינה רחל בת מיה.

